

Dit zijn de namen

door Piet Kralst

Achtergronden en uiterlijke beschrijving

Het idee voor de roman *Dit zijn de namen* van Tommy Wieringa (* Gooor 1967) ontstond omstreeks 2000, toen hij een artikel las over een groep vluchtelingen die na maanden zwerfen over de Oekraïense steppe in een stad waren aangekomen. Ze droegen een blij met zich mee van hen, gewikkeld in doeken. Het bleek dat ze slachtoffers waren van louchesenssmokkelaars die een fictieve grensovergang hadden gebouwd waar ze de vluchtelingen doorheen hadden geloodst. Jaren later vond hij zijn aantekeningen over dit artikel terug en toen pas vormde het verhaal zich zoals het nu in de roman beschreven staat.

Er was nog een tweede impuls die tot het schrijven van dit boek leidde. Zijn eigen familiegeschiedenis is er één van migratie, vertelde hij in een interview aan Ilse Degryse. Al die migranten ontvluchten progroms en feodaliteit, armoe, luizen en drankzucht. Zo is dat ook met mijn familie gegaan. Ze zijn de poverheid en de uitzichtloosheid van het daglonersbestaan onder de dijk in een klein plaatsje in Groningen ontvlucht. De roman verscheen in oktober 2012. Hij heeft het volgen-de motto: 'De Meester zei: "Zolang je ouders nog leven, reis dan niet ver weg. Indien je op reis moet, laat ze dan weten waar je naartoe gaat." In juni 2013 verscheen de derdende druk. Wieringa won met *Dit zijn de namen* de Libris Literatuur-prijs 2013 en de literaire jongerenprijs De Inktap. Die tweede prijs wordt door scholieren van vijftien tot achttien jaar gekozen uit de drie prijswinnaars van de Gouden Boekenul, de AKO Literatuurprijs en de Libris Literatuurprijs.

Inhoud

De roman telt drie delen: 'Najaar', 'Winter' en 'Voorjaar'. Het eerste deel vertelt in vierentwintig altemnerende hoofdstukken de geschiedenis van commissaris Pontus Beg en het verhaal van een aantal zwerfers in de eindeloze steppe op zoek naar een

stad. Die twee geschiedennisen worden hier apart, elk als een doorlopend geheel, chronologisch naverdeld.

Pontus Beg is commissaris in Michailopol, een grensstad in een land ten oosten van de Karpaten. Hij is drieënvijftig jaar en ongehuwd. De stad is na een bloeiperiode in verval geraakt. Corruptie heerst alom. Beg doet daar volop aan mee. Hij houdt een keer een vrachtwagen aan en arresteert de chauffeur. De volgende morgen is de wagen leeggeroofd. Beg zoekt de man op die daar verantwoordelijk voor is en laat zich door hem betalen. De chauffeur ranselt hij af om hem muur te maken voor het verhoor.

Er speelt nog iets anders. Rabbijn Herz is gestorven en Beg bezoekt de enig overgebleven rabbijn van Michailopol om hem te vragen voor een joodse begrafenis te zorgen. Met deze Zalman Eder blijft hij contact houden. Hij herinnert zich een liedje uit zijn jeugd in een vreemde taal. Hij zingt het Zalman Eder voor. Het blijkt een Jiddisch liefdesliedje te zijn. Hij ontdekt ook dat de meisjesnaam van zijn moeder – Medved – joods kan zijn. In de synagoge van Eder ziet hij een wandkleed waarop een zevenarmige kandelaar is afgebeeld. Hij herinnert zich dan dat zijn moeder ook zo'n kandelaar had. Rabbijn Eder legt hem de symboliek uit: 'Zeven armen trekken ons naar onze oorsprong terug.' Het dringt tot Beg door dat hij via zijn moeder joods is. Het is voor hem niet alleen een terugkeer tot zijn jeugd, maar ook de gedachte zijn oorsprong gevonden te hebben. Het jood zijn betekent uitverkorren zijn als het volk waarvan de profet zegt dat de Heer hun graven zal openen en hun een nieuw leven zal geven.

In de even hoofdstukken wordt het verhaal van de zwervers verteld. Dat waren er aanvankelijk dertien. Ze waren in een vrachtwagen van de mensensmokkeelaar Nacer Güll over de grens gezet. Ergens in de steppe waren ze uitgestapt met de boodschap naar het westen te lopen. Nu, in het najaar, dwalen ze nog steeds over de steppe. Er zijn er nog zeven: vijf mannen (de Ethiopier, de lange man, de strop, de man uit Asjchabad en Vitaly), een vrouw en een jongen. De Ethiopier houdt zich afzijdig. Hij loopt op enige afstand van de anderen. Hij spreekt ook een taal die de anderen niet verstaan. Om zijn hals draagt hij een ketting met daaraan een kruis. De anderen hebben een keer gezien dat hij dat kruisje kust. Het verbaasde hen. De lange man is zo verzwakt dat hij valt. Hij ziet de anderen naar hem loeren. Ze zullen hem beroven, zoals ze met allen die bezweken, hebben gedaan. Maar nu gebeurt dat niet. De Ethiopier geeft hem van zijn eigen geringe voorraad te drinken en te eten. Samen gaan ze verder, ver achter de andere vijf. Later sluiten ze zich weer bij de groep aan. Dan raakt de Ethiopier de

bovenarm van Vitaly, om hem iets te wijzen. Die reageert daarop verschrinkt en agressief. Als hij op die plek een steenpuiist krijgt, verdenkt hij de zwarte man van boosaardige opzet. Hij spreekt er met de anderen over. Ze houden het voor tovenarij, zwarte magie.

Dan sterft de lange man. Ze beroven hem van zijn schamele bezittingen: zijn schoenen, zijn stok. De Ethiopier knielt bij hem en bidt. Hij is nu nog meer verdacht; ze duiden hem niet langer bij zich en hij volgt hen op grote afstand. Op een morgen vindt de jongen hem in zijn afgelegen slaappleats. Hij is dood. Iemand heeft hem met een steen de schedel ingeslagen.

Het tweede deel, 'Winter', bevat de hoofdstukken 25 tot en met 38. In Michailopol is een groep brandmagere, haveloze zwervers gesignaleerd. Ze zien er zo afzichtelijk uit, dat de mensen bang voor hen zijn. Als ze worden aangetroffen in een bijgebouw van het oude station, laat Beg ze arresteren. Een dokter onderzoekt ze. De jongen en de vrouw moeten naar het ziekenhuis. De vrouw is hoogzwanger. Dan doet zich een varenrende ontwilkeling voor: in de bagage van de zwervers vindt men het hoofd van een zwarte man. Dat maakt ze tot misdadigers. Beg moet hen stuk voor stuk aan een verhoor on-

derwerpen.

Hij begint met Vitaly. Maar uit die man krijgt hij weinig. Dan verhoort hij de jongen. Ook die laat weinig los, al praat hij wel. Daarna verhoort hij de vrouw. Zij vertelt hem over hun barre tocht, hoe ze een grens gepasseerd zijn en over de streppe hebben gedwaald om ten slotte te ontdekken dat ze in een vrachtauto hadden verlaten. Beg reconstrueert de situatie: de grens was gefingerd. De mensensmokkelaars hadden hem nageboorst om zonder risico het geld van hun slachtoffers op te kunnen strijken. ⁵ Avonds bespreekt Beg de zaak met Zalman Eder. Die legt een verband met de woestijntocht van de Israëlieten. Zij werden op die tocht aangevallen door het woestijnvolk Amalek. Ze waren verzwakt en de aanval kwam van achter. Een dergelijke laffe overval is volgens Eder het kwaad in zijn ergste vorm. Dat geldt ook voor de grensnaaboot-

sing.

Via de vrouw heeft Beg ook de eerste namen gehoord. De jongen heet Saïd Mirza. Zij heet Samira Ulyun. Uit het verhoor van de man uit Asjchabad blijkt dat deze Akmuhammet Kurbankiliiev heet. Over de misdaad komt Beg ook bij dit verhoor weinig te weten. Vitaly droeg het hoofd, omdat de Ethiopier hem had aangewezen. Kurbankiliiev verklaart ook nog dat niet één van hen de zwarte man heeft gedood, maar dat ze hem met zijn allen hebben vermoord.

Als laatste is de stropers aan de beurt. Zijn naam is Alexan-
der Hag. Hij vertelt dat toen ze de zwarte man gedood hadden
de jongen begon te dromen. De vrouw legde de droom uit. En
zo vonden ze eindelijk de weg naar het dorp waar nog één en-
kele oude vrouw woonde. Daar aten ze en dronken ze, deden
zich te goed. Daar ontdekten ze ook dat Vitaly het hoofd had
afgesneden en met zich meegevoerd. Ze waren ervan overtuigd
dat het hoofd hen geleid had. Maar in het ziekenhuis vertelt de
jongen een ander verhaal. Nadat hij had gedroomd dat ze naar
het zuiden moesten, waren ze naar het ijk teruggegaan en had
Hag het hoofd afgesneden. De jongen gelooft zo krachtig in de
macht van het hoofd dat hij Beg' verbiedt het te begraven. 'Hij
is niet van jullie', zegt hij, 'hij is van ons. We willen hem terug.'
Uit nog enkele nadere verhalen blijkt dat ze de oude vrouw
uiteindelijk van haar wintervertoorraad beroofden en weer op
weg gingen. Hag had het hoofd in een tas gedaan en die Vitaly
omgelingen. Vitaly was immers door de zwarte man aangewe-
zen. Na enige dagen door de beginnende vrieskou te hebben
gelopen, bereikten ze de stad.

Drie gegevens begeleiden deze langzame reconstructie van
de gebeurtenissen. Beg komt in conflict met de burgemeester,
naar aanleiding van de gevangenen. Hij is hem nu de baas,
maar hij weet dat hij op den duur het onderspit zal delven. De
vrouw baart in het ziekenhuis haar baby. Ze sterft de daarop
volgende nacht. Beg, die het kindje een naam moet geven,
geeft hem de naam van de jongen, Said Mirza. In een gesprek
met rabbijn Zalman Eder legt Beg op zijn beurt een verband
met de woestijnrocht van de Israëlieten, duizenden jaren gele-
den. Zoals de Israëlieten zich toen met het gouden kalf een
God maakten, zo schiepen de vijf zwerfers zich een God in het
hoofd van de vermoorde Ethiopier.

Deel 3 Voorjaar

Het derde deel, 'Voorjaar', bevat één hoofdstuk. Beg neemt
de jongen mee naar een heuvel in de steppe. Vanaf die plaats
kan hij de grens zien en het land daarachter. Hij doet hem een
voorstel. De jongen moet doorgaan voor zijn zoon. (De justiti-
onle administrateurs zullen hem niet missen; er is immers een
Said Mirza in het ziekenhuis, de pasgeborene.) Hij is dan een
jood. Hij krijgt een Israëliisch paspoort en kan naar Israël. Hij
moet wel Hebreuws leren. Het is koud op de heuvel. Beg rits
zijn jas dicht. De jongen voelt geen kou. Hij staat daar met de
zon van het beloofde land op zijn gezicht.

Interpretatie

Uit de samenvatting blijkt dat *Dit zijn de namen* uit drie verhaallijnen is opgebouwd: de tocht van de Israëlieten door de woestijn in het verre verleden, de zwerftocht van de zeven migranten door de steppe en de langzame gewenning aan zijn woorden 'Dit zijn de namen' vangt het Bijbelboek Exodus aan waarin de tocht van de Israëlieten beschreven staat. Maar de woorden slaan ook op de zwerfers op de steppe: in het begin kent de lezer hun namen niet (met uitzondering van Vitaly), pas tegen het eind, bij de verhoren door Beg, worden ze onthuld. Het is alsof de verteller meedeelt: dit zijn de namen van de zwerfers over wie het ging.

De vraag is nu *hoe* die drie lijnen met elkaar verbonden zijn en *wat* ze gezamenlijk uitdrukken.

De Israëlieten woonden in het noorden van Egypte, in de Nijldelta. Zij waren slaven, ze bouwden verdedigingswerken voor de Egyptenaren. In het boek Genesis wordt verteld hoe ze daar beland waren: hun voorvader Jozef was onderkoning van Egypte en had zijn verwanten naar zich toe laten komen. Dat was lang geleden. Nu werden ze onderdrukt.

Toen riep God Mozes en droeg hem op het volk uit Egypte weg te leiden. Dat gebeurde; door Gods krachtige hulp gelukte het de slaven weg te komen. Het werd een langdurige tocht: Jozef namen ze met zich mee. Het jaar zwierven ze rond. Bij de berg Horeb openbaarde God zich opnieuw aan Mozes. Hij gaf hem in twee stenen gebeld de tien geboden mee. Maar Mozes bleef zo lang weg dat de mensen zich begonnen af te vragen of hij wel zou terugkeren. Daarom maakten ze een afgod, een gouden kalf. Dat konden ze aanbidden en dat kon hen, dachten ze, door de woestijn leiden. Bij de terugkeer van Mozes werd het beeld op zijn bevel vernietigd. Veel later overvielen de Amalekiten het door hun land trekkende volk van Israël. De aanval was onverwacht en in de rug. Maar de priester Aäron bad gedurende de strijd voortdurend tot God en die schonk daarom zijn volk de overwinning. Ten slotte naderden ze de Jordaan, de grensrivier van Palestina, het (door God aan Israël) beloofde land. Mozes, die een keer tegen een bevel van God was ingegaan, mocht het land niet betreden. Maar God voerde hem op een hoge berg en vanaf dat punt kon hij het land overzien.

De roman legt zelf het verband tussen deze oude geschiedenis en de zwerftocht van de zeven migranten, soms bij monde van Zalman Eder, meestal bij monde van Pontus Beg. Beg con-

*Opbouw /
intertekstualiteit*

stareert de overeenkomst tussen de oorzaken van de twee tochten: een vlucht voor de onderdrukking. Anders, omgekeerd, baar, en toch hetzelfde, zegt hij. De roman bevestigt de uitspraak van de commissaris door de achtergrond van één van de zwerfers te vertellen, namelijk van de man uit Asjchabad. In dat land regeert Turkmenbashi. (Overigens het enig bestaande land en de enig bestaande persoon in de gefingeerde wereld van *Dit zijn de namen*.) Turkmenbashi is een dictator. Zijn zelfvergroting grenst aan waanzin. Zijn onderdanen moeten leven naar zijn wil; de vrouwen gekleed in traditionele jurken, de mannen zonder baard. Akmuhammadet Kurbankiliev ontvlucht deze dictatuur.

Beg is het ook die de analogie ziet tussen het gebedente van Jozef dat de Israëlieten met zich meevoeren en het hoofd van de Ethiopier dat de migranten bij zich hadden. En Beg is het die de veel wezenlijker parallel signaleert tussen het gouden kalf en het afgesneden hoofd. In de steppe kreeg niemand een antwoord, zegt hij. Het bleef stil. Dan schepet de verbeelding een god: een heilig monster, of een monstercachtige heilige. Zalman Eder vergelijkt de gefingeerde grenspost met de overval door Amalek: het kwaad in zijn naakte, boosaardigste vorm. En Beg is het weer die Saïd Mirza, de jongen, een 'kleine Mozes' noemt als hij hem op de heuveltop de echte grens laat zien en het land daarachter.

De betekenis van deze overeenkomsten ligt verrat in een overweging van Beg. Hij denkt na over een opmerking van de rabbijn. Hij denkt: het verleden is voor hem net zo levend als het heden. Het één spiegelt zich in het ander. Eergisteren of drieduizend jaar geleden maakt voor hem geen verschil.

Dezelfde gedachte kan men opperen ten aanzien van Begs leven. Want zijn levensgang lijkt op de twee zwerftochten. Hij leeft in een door en door corrupte maatschappij. De verteller typeert haar zo: 'Niemand kijkt verder dan het eigenbelang. [...] Het is een systeem dat je deelname eist; doe je het niet, dan plaats je jezelf buitenspel. Het corrupteert uiteindelijk zelfs de zuiverste ziel. Zo verrot alles.' Een dergelijke maatschappij kan men met recht een woestijn noemen. Het is precies de situatie zoals de roman die van de steppe schetst. 'Altruïsme berekende haar einde. Strikt eigenbelang vergrootte de kans op overleving. Ook de jongen had dit intuïtief begrepen.' Zo is de steppe, zo is de maatschappij van Michailopol. En Beg heeft zich aangepast. Hij leeft als de steppeganger: alleen het eigenbelang telt.

De roman komt in deze donkere niet op een dood spoor uit. Hij laat om te beginnen in het optreden van de Ethiopier zien dat er een andere mogelijkheid is. De zwarte man deelt

zijn water en het kleine beetje eten dat hij heeft met een ander. Hij helpt de verzwakke lange man en blijft bij hem. Als hij vermoord is, krijgt hij, in de woorden van de vrouw, zonder dat zij het zelf opmerkt, iets van Christus. Ze houdt zijn hoofd omhoog en zegt: 'Ook in de dood heeft hij ons niet verlaten.' Een zinspeling op Jezus betekent een zinspeling op verlossing. Want Jezus is in de christelijke geloofsvertuiging de Verlosser: hij bevrijdt de mens van het kwaad en van het lijden.

Thema

Jezus verlost de mens door voor hem te sterven. Dat is de kern van het christelijk denken. Het hoofdthema van *Dit zijn de namen* ligt in dezelfde sfeer. De roman formuleert het in de gedachtefeer van de stropers, de vrouw en de jongen. Zij kennen de eeuwige kringloop. Hoe uit de dood nieuw leven kiemt. Het is de geschiedenis van Pontus Beg die zich aan de corruptie onttorst. Misschien ook die van de knaap Said Mirza, de 'kleine Mozes' zoals Beg hem in gedachten noemde. Het land waarheen hij wilde gaan, zag hij alleen vanaf een heuvel in de verte liggen, hij had het niet bereikt. Het kan zijn dat hij hierna alsnog naar Israël gaat. Maar zeker is dat niet. Misschien blijft hij een 'kleine Mozes' die het beloofde land nooit zal betreden. Aan de andere kant: de slotzin van de roman waarin 'de zon van het beloofde land' Said's gezicht beschijnt, doet het beste voor hem hopen.

De idee van de wederkeer, van 'de eeuwige kringloop', is in *Dit zijn de namen* overigens niet zonder meer een idee van verlossing. De thematiek is iets ingewikkelder. Wanneer de zwerfers de stad bereiken en ontdekken dat het een stad is aan deze zijde van de grens, misschien zelfs dezelfde stad die ze maanden geleden verlaten hebben, noteert de verteller hun wedervertien als volgt: 'Alles was voor niets geweest. Alles. Ze waren de woestijnen overgestoken naar een nieuw land, om daar te ontdekken dat er geen nieuw land was alleen de nachtmerrie van de eeuwige wederkeer.' 'Wederkeer' is in de visie van de roman dus ook iets doemwaardigs. Ze betekent stilstand, dood. Maar uit die dood kan nieuw leven ontstaan – dat is de paradoxale boodschap van het boek. De levensgang van Beg is een illustratie van die paradox: hij keert tot zijn (joodse) oorsprong weer; die terugkeer is een vernieuwing.

Stijl

De stijl van de romantekst sluit aan bij zijn bevestigende boodschap. Hij is licht, levendig, sierlijk. Het is de stijl van de korte zin. Maar het zijn altijd treffendere zinnen. Een zin als deze (als de lange man valt en denkt dat hij zal sterven): 'Hij rook de vochtige aarde, zijn graf.' Er is bovendien een neiging naar het aforisme: 'Slechte honden mag je schoppen, zo vat de verteller het oordeel samen als het gaat om de (vermeende)

wond die de Ethiopier Vitaly heeft toegebracht. Bovendien blijkt de verteller een scherp opmerker van het suggesterende detail. De vrouw houdt het hoofd van de vermoorde Ethiopier omhoog. Er staat: 'Dun, kleurloos vocht droop uit de halswond.' Het is een zin die de afzichthelijkheid uitbeeldt door in te zoomen op één veelzeggend aspect ervan.

De stagnerende economie van de corrupte samenleving wordt zichtbaar in deze zin (Beg en de jongen rijden door de heuvels): 'Op een parkeerplaats stonden vastgelopen wegenbouwmachines te roesten.' Ook dit tekennende detail karakteriseert een veel omvattende situatie.

Context

Het internationaal steeds prominenter wordende thema van de migratie bracht Wieringa op een van de bekendste volksverhuizingen uit de religieuze traditie: de tocht van de Israëlieten door de woestijn, uit Egypte, naar het beloofde land. Via deze link werd de joodse traditie een aspect van de roman. Het thema sluit ook aan bij het een aantal maanden later verschenen *The Childhood of Jesus* (2013) van J.M. Coetzee. Deze roman vertelt de geschiedenis van het jongetje David en de man Simon die zich over hem onterm. Simon en David zijn in het nieuwe land aangekomen en proberen een leven op te bouwen. Het centrale motief in het werk van Wieringa is de teloor- gang van de illusie. Men leeft in een verwachting, maar die droom blijkt een illusie en lost op in de werkelijkheid. In *Alles over Tristan* (2002) ontdekt Jakob Keller dat de gedichten van de door hem vereerde Viktor Tristan in werkelijkheid door zijn zus Inès geschreven zijn; een zus met wie hij bovendien een incestueuze verhouding had. In *Joe Speedboot* (2005) blijkt aan het eind dat de 'verlosser' Joe een 'verlosser zonder belofte' was, die geen vooruitgang bracht, alleen beweging. In *Caesartion* (2009) geeft de pianist Ludwig Unger zijn liefde op, breekt hij met zijn vader en verliest hij zijn moeder aan de dood. Het huis in Kings Ness waar hij en zijn moeder woonden en waar hij gelukkig was, stort in zee: een metafoor voor die steeds terugkerende teloorgang.

Waarderingsgeschiedenis

In de besprekingen van *Dit zijn de namen* overheersen drie aspecten van de roman: de stijl, de portrettering van de perso- nages en de ideën.

Over de stijl was men in het algemeen positief. Allard Gun-
 nink opende zijn recensie met de constatering dat de opening-
 zin van de roman direct al overtuig. Wieringa bedrijft volgens
 hem geen mooischrijverij, maar schrijft eenvoudig en poëtisch.
 Seldijn noemde de stijl 'ernstig welwillend', met marmeren
 zinnen en soms een vleug humor. Vullings constateerde het-
 zelfde, maar formuleerde dat negatief: Zalmán Eder is de enige
 die humor in de zwaarwichtigheid brengt. Overigens vond ook
 hij dat het boek met 'schuwung' geschreven was. Vooral de na-
 tuurbeschrijvingen vond hij sterk. Giëlis daarentegen oordeel-
 de dat de stijl bepaald droog was en zeker minder ambitieus
 dan in *Caesariën*, terwijl Schouten *Dit zijn de namen* een boek
 zonder humor vond.

Het gaat in de roman meer om ideeën dan om personen,
 daar was vrijwel ieder het over eens. Maar over de consequenties
 van dit uitgangspunt verschilden de meningen. Vullings merkte
 op dat de auteur niet dicht op zijn personages zit en dat de ro-
 man daardoor stroef bleef. De Vries meende dat het boek afstan-
 delijk geschreven was, bijna abstract zelfs. Daarbij was alles veel
 te zwaar aangezet. De Vries sprak van 'literaire paardenmiddel-
 den'; hij vond het personage Beg van trefwoorden aan elkaar
 hangen. Fortuin daarentegen vond dat Wieringa in het portret
 van Beg bijzonder op dreef was, hij oordeelde dat de auteur met
 dit portret beter geslaagd was dan met dat van Ludwig Unger in
Caesariën. Giëlis was de enige die naar een rechtaardiging
 zocht voor de manier waarop Wieringa te werk ging. Het heden
 van de vluchtelingen, schreef zij, hun barre toestand, herleidde
 hen tot oertypes. Met andere woorden: de auteur streefde niet
 naar individualisering maar wilde juist laten zien hoe de barre
 werkelijkheid de mens tot een 'grondvorm' terugbrengt.

De 'boodschap' van de roman werd door alle recensenten in
 gelijke zin omschreven, al gebruikte men natuurlijk verschil-
 lende formuleringen. Fortuin sprak van 'de noodzaak van ge-
 loof'. Helleman omschreef de idee ironisch als 'wij zijn alle-
 maal wandelende joden op zoek naar verlossing'. Ook
 Schouten drukte zich zo uit, eveneens ironisch. Goedegebure
 formuleerde de idee het meest gedetailleerd: 'In de kern, zo laat
 Wieringa doorschemen, zijn we allemaal zoekende naar een
 zin die aansluit bij de overtuigen die opwellen uit ons binnen-
 ste, en die voor de een zus en voor de ander zo uitvalt';
 Over de kwaliteit van die gedachte waren de meningen ver-
 deeld. Schouten vond het 'een bedagde boodschap', Giëlis
 meende dat Wieringa het thema intelligent en overtuigend
 verhalend had uitgedrukt. De Vries ontdekte in het boek 'een
 intrigerend soort diepte', maar Helleman achtte de Bijbelse
 allegorie 'een prekerige boodschap'.

Het algemene oordeel over de roman hing voornamelijk samen met het oordeel over de boodschap. Schouten oordeelde: 'literatuur oude stijl'. Serdijn vond dat het tot de beste boeken van het jaar hoorde. Gielis zwaalde het boek 'alle lof' toe. Gunnink las 'een prachtige roman' en Fortuin een 'bijzonder knappe roman'. Uit de opsomming blijkt dat de positieve reacties in de meerderheid waren.

Voor deze bespreking is gebruikgemaakt van:

Tommy Wieringa, *Dit zijn de namen*, dertiende druk, Amsterdam 2013.

Secundaire literatuur

- Sofie Gielis, *Beest of beschaving*. In: *De Standaard*, 5-10-2012.
- Arjen Fortuin, *Op zoek naar het beloofde land*. In: *NRC Handelsblad*, 5-10-2012.
- Rob Schouten, *Wij zijn allen vluchtelingen*. In: *Trouw*, 6-10-2012.
- Daniëlle Serdijn, *De twee reuzen van het najaar*. In: *de Volkskrant*, 6-10-2012.
- Jeroen Vullings, *De rebbe is weer wijs*. In: *Vrij Nederland*, 6-10-2012.
- Theo Hakker, *Schrijven is schrapen*. Met één p. In: *Dagblad van het Noorden*, 6-10-2012.
- Joost de Vries, *Wanhopig woestijnvolk*. In: *De Groene Amsterdammer*, 11-10-2012.
- Ilse Degruse, *Radeloos dansen rond het gouden kalif*. In: *De Morgen*, 13-10-2012. (interview)
- Marnix Verplancke, *De dolende jood*. In: *Knack*, 17-10-2012.
- Karin Overmars, *Magisch mannenhoofd op de steppe*. In: *Het Parool*, 17-10-2012.
- Jaap Goedegebuure, *Zoektocht naar het beloofde land strandt bij de grens*. In: *Het Financieele Dagblad*, 20-10-2012.
- Frank Helleman, *Wandelende joden*. In: *De Morgen*, 20-10-2012.
- Koen Eykhou, *Parabel van outsiders in de woestijn*. In: *Dagblad De Limburger*, 30-10-2012.
- Allard Gunnink, *Tussen wodka en verwachting*. In: *Nederlands Dagblad*, 2-11-2012.
- Tjerk de Reus, *Het verschijnsel religie*. In: *De Nieuwe Koers*, 1-12-2012.
- Emy de Bruijn, *Magie, religie, geloof*. In: *Reformatiekracht Dagblad*, 15-12-2012.
- Sofie Gielis, *Wie wint de Gouden Boeken-til 2013?* In: *De Standaard*, 1-3-2013.
- Dirk Leyman, *Libris literatuurprijs voor 'diepgang en bravoure' van Tommy Wieringa*. In: *De Morgen*, 7-5-2013.
- Jacqueline Coronel, *De steppereis naar het beloofde land van Tommy Wieringa*. In: *Nederlands Dagblad*, 10-5-2013.
- Jurgen Tieksra, *'Mijn werk is geloof, hoop en liefde'*. In: *Volzin*, 15-11-2013. (interview)

